

Iz gornjega sledi po našem mnenju predvsem dvoje. Točneje se s temi podatki omeji čas začetka kolonizacije Davče, ki ga je treba postaviti vsekakor v dobo med leti 1515 in 1536. Prav tako pa nanj lahko vežemo tudi začetek izvora imena Tavčar. Na komaj izkrčenem ozemlju, ki je bilo za kolonizacijo manj ugodno in sprva tudi ne dovolj veliko, so se morali prebivalci, ki so si pridobili manjšo krčevino, ozreti še za drugim zaslužkom. Za tega pa je dajalo tovarništvo in kmečka trgovina po dokaj prometni smeri Selške doline in vključevanje v dejavnost, ki je bila povezana s fužinarstvom (drvarjenje, oglarjenje, kar je bilo često v zvezi s samim procesom krčenja), dovolj možnosti. Človeka, ki je prišel iz Davč in se v dolini za stalno naselil, ali ki je pogosto prihajal po poslu v dolino, so začeli imenovati po kraju izvora, iz česar se je razvil pravi priimek. V naši mitninski knjigi imamo poleg imena Tavčar še druge primere, tako za sam vzdevek brez osebnega imena (Triester, Oberpacher) kakor tudi z njim (Jacob Zeirützer, Hans Lakher). Zelo značilen primer za ta razvoj najdemo v 16. stoletju na Reki v rodbini mitničarjev in mitninskih knjigovodij, ki so bili po svojem izvoru vsekakor iz Ljubljane. Člane te rodbine so domačini označevali z vzdevkom Laibacher, ki jim je postal priimek.

Ferdo Gestrin

V TOLAŽBO IN POUK

Nemško jezikoslovje praznuje letos pomemben dogodek: dokončan je Grimmov Deutsches Wörterbuch. Zasnovan je bil 1838, prvi zvezek je izšel 1852, torej po 123 ali 109 letih je dosegel konec s 380. snopičem v obsegu 32 zajetnih zvezkov (knjig). Po takem delu bi človek pričakoval glasov zmagoslavja in zadoščenja, pa ima kritika ob teh skladnih slovarja zelo mešane občutke. Štiri rodove najboljših germanistov, silo časa, velikanski denar — vse to imajo v mislih ob rezultatu: kaj naj zdaj s tem slovarjem počnemo? Že med izhajanjem je bilo mnogo zelo resnih svaril in opominov, zelo trde in tehtne kritike dela; zlasti očak germanistike Hermann Paul je 1894 svaril pred takim slovarjem. Ob koncu se je pa sprožil cel plaz vprašanj, ki bi jih bilo treba rešiti ob tem slovarju. Za nas so ti glasovi tolažilni in poučni: tolažilni, ker vidimo, da se tudi tako velikemu narodu s tako odlično strokovno pripravljenostjo slovarsko delo ustavlja in ne daje zmeraj zaželenih rezultatov; poučno pa, ker se ob vsem tem vendarle marsikaj lahko naučimo pri snovanju svojega slovarja. Med številnimi kritikami in glasovi je tehten zlasti članek W. Boehlicha Ein Pyrrhussieg der Germanistik (Der Monat, št. 154). Po njem posnemam nekaj za nas zanimivih podatkov in vprašanj, na las podobnih našim.

Slovar je spočelo romantično narodno navdušenje in mu botrovalo v vseh razvojnih stopnjah do zadnjega snopiča. Grimmu je bila vsa germanistika izraz takega narodnega navdušenja. Vodilni naslednik Rud. Hildebrand je pod Bismarckom (1869) pisal: »Vstajenje naroda je zares odvisno od uspevanja in dela nemške filologije, in ne najmanj od dela za nemški slovar.« Zadnji urednik Th. Frings (Leipzig) pa piše ob koncu: »Krog je Jakob Grimm sprejel breme nemškega slovarja, ni storil tega toliko iz odgovornosti pred znanostjo kolikor iz čuta hvaležnosti in dolžnosti do naroda in domovine. Buditi in krečiti zavest narodne skupnosti in tako pripravljati pot, ki je vodila od politične razbitosti k enotnosti, to je bila najodličnejša naloga, ki je bila odmerjena njegovemu delu. Njegova zadeva je zopet postala naša zadeva; duh, s kakršnim je delo začel, je tudi duh tistih, ki jim je usoda dodelila, da so delo dokončali.« Ta nacionalistična usmeritev je kriva marsikatero pomanjkljivosti slovarja zlasti v izbiri besedja in slovstva, ki je bilo uporabljeno.

Zelja po monumentalnosti je gnala zamisel v obseg, ki mu začetnika nista bila sama kos. Taka velikopoteznost je bila za delo usodna. Ob smrti Jakoba Grimma (1863) so bili dokončani 4 zvezki, pa je obnemogel pri geslu *Frucht*. Po njegovi smrti sta 40 let vodila delo K. Weygand in Rud. Hildebrand. Ta dva sta prvotni načrt še mnogo bolj razširila zlasti v obdelavi. Hildebrandovi članki so sicer bleščeči v marsikakem pogledu, vendar preobsežni, saj obsega n. pr. *Geist* kar 188 stolpcev in je izšel tudi v samostojni knjigi; črka G, ki se je je lotil, je narasla na 5 knjig in pol in je bila dokončana šele 1958. Tako so pomembni germanisti obravnavali vsak svoj delež bolj ali manj izčrpn, a malo enotno. Med njimi je M. Heyne prispeval silno veliko listkov in umrl ob geslu *zähllos*. Njegov učenec H. Meyer je prispeval za slovar najdaljši članek *stehen* v 325 stolpcih, 75 od teh obravnava samo zgodovino besede in oblikovje; obdeloval je besedo 7 let. Leta 1906 je skrbel za slovar prevzela pruska akademija in si s 170 sodelavci v Göttingenu ustvarila novo listkovno gradivo. Prva svetovna vojna je delo hudo zavrla; ko je 1929 zopet steklo, so gradivo spravili v Berlin in računali, da do 1945 delo dokončajo.

Druga svetovna vojna pa je delo zopet zavrila; gradivo bi bilo skoraj uničeno, rešili so ga le po naključju. Po 1948 so delo nadaljevali in letos dokončali. Da delo po takih spremembah in notranjih in zunanjih premikih časa ne more biti enotno, je več ko razumljivo. Danes so si vsi na jasnem, da bi bilo mnogo bolje, ko bi bila brata Grimm ubrala tako pot kakor Francoz Littré, ki je nekako v istem času zasnoval svoj slovar, ga kot nefilolog dokončal v prvi izdelavi do konca, potem pa z izkušnjami, pridobljenimi v teku dela, začel od kraja predelovati slovar za natis. Ob tem mu je sicer rasel, se izpopolnjeval, a je bil enoten in je kakor scela vlit. Tako je nastal odlični slovar francoskega knjižnega jezika v štirih debelih zvezkih drobnega tiska v ne prav 20 letih.

Kateri so najhujši očitki slovarju? Najhujši je gotovo očitek neuporabnosti. Slovar je sicer zakladnica jezikoslovnih dognanj in učenosti, ali dognanja so nedostopna takrat, kadar bi jih kdo potreboval; veš, da je v slovarju, toda kod. Ne le zastarelost prvih zvezkov, še mnogo bolj nepreglednost in strašna obsežnost kasnejših gesel v nepreglednem podajanju otežuje iskanje po slovarju. Pravijo, da je treba let, preden se spoznaš v ureditvi posameznih zvezkov.

Velika spotika je neenotnost pravopisa. Res je že Grimm zagovarjal pisavo *t* namesto *th*, pa ni uspel; zato je disciplinirano pisal *th*. Za njim so tako pisali do zadnjega, čeprav so *th* zamenjali s *t* na Bavarskem že 1879, naslednje leto na Pruskem, 1901 pa povsod; ko je 1890 začela izhajati črka *T*, so pisali *th* do konca (1935). Tako je v prapovisnem pogledu prej vir zmede kakor reda. Isto velja za *c/z-k* v tujkah.

Veliko očitkov velja izbiri besedja. Stališče do tujk je hudo podobno kakor pri nas. Grimm je bil mnenja, da zdrav jezik sam od sebe odklanja tujke, jih ne sprejema, če so se pa kdaj ugnezdile v njem, jih čisti. Zato mu je tujka zmeraj manj vredna kakor domača beseda, čeprav ta ni kdove kako jasna. Tudi izbira tujk je zelo neenotna; z nekaterih področij so le redke sprejete, z drugih zelo na debelo. Prav tako je historično gledanje na jezik vrednotilo besede po starosti: čim dlje nazaj v pragermansko dobo segajo, tem boljše so jim bile. Zato precenjevanje starih, v rabi že odmrlih besed, pa omalovaževanje sodobnega besedja. To se slovarju pozna toliko bolj, ker novejša literature do zadnjega niso kdove koliko ekscerpirali; Kafka, Benna, Brechta itd. n. pr. šele po 1945. Tudi to se pozna, da so se preveč zanašali samo na pisane vire; če kaka splošno rabljena fraza ni bila nikoder zapisana, ni prišla v slovar. Kljub vsemu pa slovar pravi, da nikakor noče biti purist.

Naj to zadostuje. Prijetno je v težavah imeti tovariša, zlasti tako uglednega v jezikoslovlju. Vendar imamo mi še vse možnosti, da se podobnim napakam izognemo. Ne bodimo premonumentalni v zasnovah, pa tudi v izvedbi ne, da se nam ne ponovi nesreča Grimmovega slovarja — ali pa tudi našega SBL. Tudi tukaj velja: ko bi bili prvotno zasnovano SBL v dveh zvezkih izvedli v 10 letih z manj ambiciozno dognanostjo, bi danes imeli celoten in kolikor toliko enoten slovar, tako je pa razklan na dvojce — podobno kakor Grimmov, Bis dat, qui cito dat.

J. Š.

NEKAJ MISLI OB DELU PEDAGOŠKE SEKCIJE NA III. KONGRESU ZVEZE SLAVISTIČNIH DRUŠTEV

Šolska reforma, ki jo je priklical naš družbeni razvoj, je prinesla nove poglede pa tudi nove potrebe v naše šolstvo.

Obvezna osemletna osnovna šola, strokovne šole, učiteljsišča, gimnazije so pričele z novim učnim načrtom, ki je sicer bližji življenju, vendar veliko zahtevnejši od prejšnjega. Od učitelja terja večjo razgledanost in pedagoško usposobljenost. Ob vrzelih, ki so se pokazale v našem znanju in naših privajenih načinih dela v razredu, smo začutili, da nekaj z našim šolanjem ni bilo v redu in da je tesna vzročna povezanost med posameznimi šolami od osemletke do univerze.

Veliko zanimanje slavistov za predavanje na pedagoški sekciji kaže, da so ta vprašanja žgoča zlasti po bratskih republikah, kjer so se že pokazali prvi rezultati novih učnih načrtov, ki so jih začeli uvajati pred nami, pri nas pa jih puščamo še vedno nekako ob strani.

S sodelovanjem Zveznega zavoda za napredek šolstva v Beogradu in z velikim razumevanjem predsednika dr. Bratka Krefta smo skušali dati s predavanji na pedagoški sekciji poudarek zlasti reformi šolstva in problemom, ki so ob njej nastali. Jasno je, da v tako skopih referatih nismo mogli dobiti odgovora na vse tisto, kar nas vznemirja, vendar pa so izstopili nekateri problemi, o katerih bi veljalo razmišljati.